

Література:

1. Неділько Я. Поняття кіберзлочинів та їх види. URL: <http://www.chasopysnapu.gr.gov.ua/chasopys/ua/pdf/4-2018/nedilko.pdf>
2. Лефтеров Л. В. Кримінологічний аналіз шахрайств, учинених із використанням комп'ютерних мереж. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/5_2018.pdf#page=318
3. Пфо О. М. Основні поняття і класифікація кіберзлочинності. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84825482.pdf>
4. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-64>

DETENTION OF A MINOR SUSPECT UNDER MARTIAL LAW

ЗАТРИМАННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Lytyunenko O. G.

Doctor of Philosophy in specialty 081 «Law», Senior Lecturer at the Department of Organization of Pretrial Investigation, Faculty No. 1 of the Kryvyi Rih Educational and Scientific Institute of the Donetsk State University of Internal Affairs

Литвиненко О. Г.

доктор філософії за спеціальністю 081 «Право», старший викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

Aksonov K. V.

*Lecturer at the Department of Organization of Pretrial Investigation, Faculty No. 1 of the Kryvyi Rih Educational and Scientific Institute of the Donetsk State University of Internal Affairs
Kryvyi Rih, Ukraine*

Аксьонов К. В.

*викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна*

Початок війни Росії з Україною змінив не лише звичайний уклад громадян нашої держави, а й законодавчу сферу, в тому числі й кримінальний процес, задля адаптації до його правозастосування в умовах війни. Зокрема такі зміни торкнулись кримінальне процесуальне законодавство в частині затримання.

Так, 1 травня 2022 року набрав чинності закон України № 2201-IX від 14 квітня 2022 року «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення порядку провадження кримінального провадження в умовах військового становища» [1]. Вказаним Законом розширено повноваження правоохоронних органів під час дії воєнного стану. Кримінально-процесуальний кодекс України доповнено статтею 615 «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану», в якій передбачено випадки та особливості проведення тих чи інших слідчих (розшукових) або процесуальних дій. У п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України зазначено, що у разі введення воєнного стану та якщо: наявні випадки для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, визначені статтею 208 цього Кодексу, або виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, – уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду або постанови керівника органу прокуратури затримати таку особу. Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури під час дії воєнного стану не може перевищувати двохсот шістнадцяти годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 цього Кодексу. Затримана без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури особа під час дії воєнного стану не пізніше двохсот шістнадцяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до слідчого судді, суду чи керівника органу прокуратури для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу [2].

В умовах воєнного стану питання обрання такого тимчасового запобіжного заходу як затримання набуває особливої актуальності, адже це є предметом судового контролю, а в умовах війни діяльність судів ускладнюється як неготовністю законодавства забезпечити належне функціонування всієї системи кримінальної юстиції, так і фізичною неможливістю здійснювати правосуддя у зв'язку з веденням бойових дій на певних територіях [3].

Збільшений законодавцем термін затримання у 216 годин є досить спірним строком, особливо у разі затримання неповнолітнього. З нашої точки зору такий строк є не припустимим у відношенні до осіб, які не досягли повноліття, оскільки діти, які потрапили в сферу кримінального судочинства є вразливими, не в повній мірі розуміють те, що відбувається, відповідно потребують додаткових гарантій захисту своїх прав на всіх стадіях кримінального процесу.

Положення ст. 492 КПК України встановлюють, що затримання та тримання під вартою можуть застосовуватись до неповнолітнього лише у разі, якщо він підозрюється у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину [2]. До того ж цією ж статтею регламентується, що про затримання і взяття під варту неповнолітнього негайно сповіщаються його батьки чи особи, які їх замінюють [2]. Вказана норма абсолютно відповідає вимогам зазначеним у п.10.1. «Пекінських правил», в яких зазначено, що при затриманні неповнолітнього її або його батьки або опікун негайно повідомляються про таке затримання, а у випадку неможливості такого негайного сповіщення, батьки або опікун повідомляються пізніше в якомога коротший термін [4].

Щодо особливостей затримання неповнолітніх, то законодавцем не виділено їх в окрему категорію в контексті затримання, та не наділено додатковими правами під час такого затримання, тобто воно здійснюється на загальних підставах з повнолітніми учасниками кримінального процесу.

Як вдало зазначає І.В. Гловюк кримінальне процесуальне законодавство повинно максимально чітко та несуперечливо регламентувати підстави, суб'єктний склад, порядок затримання, його фіксування, адже затримання обмежує одне з фундаментальних прав людини – право на свободу та особисту недоторканість, а ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. гарантує, що нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом. У даному контексті закон має відповідати таким виробленим у практиці Європейського суду з прав людини критерієм, як доступність та передбачуваність [5, с. 299].

У ст. 13 Типового закону про правосуддя відносно неповнолітніх підкреслюється, що рішення про позбавлення свободи повинно прийматися до неповнолітнього правопорушника лише в якості крайнього заходу та повинно бути обмежено мінімальним строком [6, с. 19]

Оскільки міжнародна спільнота намагається покращити процесуальне становище неповнолітнього, який потрапив у сферу кримінального судочинства, варто вдосконалити національне законодавство враховуючи умови воєнного стану. Конкретно встановити мінімальний строк затримання щодо неповнолітнього підозрюваного важко, але ми переконані, що такий строк має бути значно меншим, ніж строк затримання повнолітньої особи, який зазначено у ст. 615 КПК України.

Варто погодитись із Т.О. Лоскутовим, який говорить про те, що граничний строк досудового затримання неповнолітнього у двадцять

чотири години є набагато кращим для забезпечення прав і свобод осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, аніж строк у шістдесят годин. Проте, навіть строк затримання у двадцять чотири години може повністю використовуватися тільки у виняткових випадках, при інших обставинах він повинен зменшуватися [7, с. 205]. Вчений безумовно правий у тому, що навіть зменшений строк затримання щодо неповнолітнього підозрюваного не може часто застосовуватися повністю. Його використання може бути виправдано тільки винятковими обставинами, наприклад такими як воєнний стан.

Пропонуємо доповнити кримінально-процесуальний кодекс України нормою, яка буде передбачати скорочений строк затримання саме неповнолітньої особи. Така необхідність обумовлена тим, що особливо в умовах воєнного стану дитина має бути забезпечена додатковими гарантіями захисту прав на початку кримінального переслідування тому, що діти мають несформовану психіку та відсутність життєвого досвіду, а довготривале перебування дитини в ізоляції негативно впливатиме на його стан.

Ситуація в країні унеможлиблює слідчих суддею працювати в повному обсязі, тому варто запропонувати зменшити строк затримання неповнолітнього з 216 годин на 72 години. Вважаємо, що цього буде достатньо для реалізації учасниками кримінального процесу своїх повноважень та забезпечення неповнолітнього додатковими правами та гарантіями.

Окрім цього варто зазначити, що неповнолітній не пізніше семидесяти двох годин з моменту затримання повинен бути звільнений або доставлений до суду для розгляду питання про обрання щодо нього запобіжного заходу.

Враховуючи воєнний стан в країні перебування неповнолітнього затриманого в умовах ізоляторів тимчасово тримання або слідчих ізоляторів має бути якомога меншим, задля збереження психологічного та морального здоров'я осіб, які не досягли повноліття.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення порядку провадження кримінального провадження в умовах військового становища» від 14 квітня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Литвиненко О.Г. Затримання особи в умовах воєнного стану. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану» (м. Кропивницький, 01 липня 2022 р.). Кропивницький, 2022. С. 233-234

4. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних («Пекинские правила») от 29.11.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211#Text

5. Гловюк І.В. Законне затримання та затримання уповноваженою службовою особою: питання теорії та практики. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2014. Т. 14. С. 299-311. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npronua_2014_14_33.

6. Правосудие: вопросы, касающиеся детей, находящихся в конфликте с законом. Типовой закон о правосудии в отношении несовершеннолетних и соответствующий комментарий. NACIONES UNIDAS. NUEVA YORK. 2014. 131 с.

7. Лоскутов Т.О. Відповідність окремих норм Кримінального процесуального кодексу України європейським стандартам забезпечення прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8 (282). С. 203-207.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-65>

TRANSFORMATION OF THE PRINCIPLE OF DIRECTION OF THE EXAMINATION OF EVIDENCE BY THE COURT IN CRIMINAL PROCEDURE DURING MARTIAL LAW

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРИНЦИПУ БЕЗПОСЕРЕДНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ СУДОМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Marochkin O. I. Марочкін О. І.

*PhD in Law, кандидат юридичних наук,
Assistant at the Department асистент кафедри кримінальної юстиції
of Criminal Justice Національного юридичного університету
Yaroslav Mudryi National Law University імені Ярослава Мудрого
Kharkiv, Ukraine м. Харків, Україна*

Одним із важливіших елементів справедливого кримінального судочинства є принцип безпосередності дослідження доказів судом. За висновком ЄСПЛ йдеться про право обвинуваченого мати можливість